

موسیقی کُرال ایران

مطالعه‌ای تاریخی - تحلیلی

حمید عسکری رابری

موسیقی کُرال ایران

مطالعه‌ای تاریخی - تحلیلی

تألیف: حمید عسکری رابری

ویراستار: احسان مجیدی

مدیر هنری و طراح جلد: احسان رضوانی

صفحه‌آرایی: آتلیه گرافیک آبان (نوشین اله‌دینی)

لیتوگرافی: جامع هنر

چاپ و صحافی: واژه

نوبت چاپ: اول

سال چاپ: ۱۴۰۱

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۲۵-۰۲-۷

سرشناسه: عسکری رابری، حمید، ۱۳۴۸-
عنوان و نام پدیدآور: موسیقی کُرال ایران: مطالعه‌ای تاریخی - تحلیلی /
تألیف حمید عسکری رابری؛ ویراستار احسان مجیدی،
مشخصات نشر: تهران: کتاب آبان، ۱۴۰۱،
مشخصات ظاهری: ۲۲۳ ص:، نمودار: ۱۴/۵، ۲۱۰×۲۸۰ س.م.
شابک: 7-02-6025-622-978
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۱۶-۲۱۱.
موضوع: موسیقی کُرال -- ایران
موضوع: Choral music -- Iran
موضوع: آهنگسازان ایرانی -- قرن ۱۴ -- مصاحبه‌ها
Composers -- Iran -- 20th century -- Interviews
رده بندی کنگره: ML۵۵۱
رده بندی دیویی: ۷۸۹/۹۷۲۲۲
شماره کتابشناسی ملی: ۸۸۷۰۷۷۳

انتشارات کتاب آبان

تهران | خیابان انقلاب | خیابان فخررازی | کوئی فاتی | داریان | پلاک ۲ | طبقه همکف | واحد ۱۰ | شماره تماس: ۰۱۲-۶۶۹۵۵۰۱۲ | کد پستی: ۱۳۱۴۷۳۴۸۶۶

وبسایت: www.abanbooks.com | پست الکترونیک: info@abanbooks.com

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار
۱۳	دبیاچه
۱۹	■ فصل اول تاریخچه موسیقی کُرال ایران
۲۱	• موسیقی کُرال ایران تا انقلاب اسلامی
۲۱	مقدمه
۲۲	آواز جمعی در مدرسه عالی موسیقی
۲۳	گروه کُر هنرستان عالی موسیقی
۲۴	فعالیت گروه‌های کُر ایرانی از دهه ۱۳۲۰ تا سال ۱۳۵۷
۲۷	بسترهای معرفی و شناخت موسیقی کلاسیک
۲۹	نقش مسابقات سرود و موسیقی مدارس
۳۰	نقش موسیقی دانان ارمنی در موسیقی کُرال ایران
۳۷	• موسیقی کُرال ایران پس از انقلاب اسلامی
۳۷	مقدمه
۳۸	جریان‌سازان موسیقی کُرال پس از سال ۱۳۵۷
۴۴	• آثار کُرال آهنگسازان ایرانی
۵۷	گروه‌های کُر ایرانی
۶۰	فعالیت گروه‌های کُر ایرانی در دهه‌های ۱۳۷۰ تا ۱۳۹۰
۷۱	■ فصل دوم مسائل و چالش‌های موسیقی کُرال ایران
۷۳	• مسائل موسیقی کُرال ایران
۷۳	الف) مسئله بافت موسیقایی
۷۷	ب) مسئله پیوند شعر و موسیقی آوازی
۷۹	ج) مسئله تنظیم کُرال آوازهای محلی ایرانی
۸۲	د) مسئله هویت موسیقایی
۸۶	• چالش‌های موسیقی کُرال ایران

الف) محدودیت کارگان کُرال	۸۶
ب) پیچیدگی های نگارش آثار کُرال	۸۸
ج) غرابت شیوه آواز کلاسیک	۹۵
■ فصل سوم گسترش موسیقی کُرال در ایران؛ ضرورت ها، موانع و راه های گسترش	
• ضرورت گسترش موسیقی کُرال در ایران	۱۰۱
الف) جنبه های اجتماعی	۱۰۱
ب) جنبه های موسیقایی	۱۰۳
ج) جنبه های ادبی	۱۰۵
• موانع گسترش موسیقی کُرال در ایران	۱۰۸
الف) واکنش های بازدارنده موسیقی دانان ایرانی	۱۰۸
ب) ناهموازی بستر آموزش موسیقی کلاسیک	۱۱۱
ج) موانع جامعه شناسی	۱۱۳
د) کمبود آثار کُرال ایرانی	۱۱۴
ه) تفاوت زیبایی شناسی آواز کلاسیک و آواز ایرانی	۱۱۶
و) محدودیت توانایی های فنی گروه های کُر ایرانی	۱۱۸
ز) ضعف تربیت شنوایی موسیقایی در جامعه ایرانی	۱۱۹
• راه های گسترش موسیقی کُرال در ایران	۱۲۰
الف) تقویت بنیه های نظری کُرال نویسی	۱۲۱
ب) حمایت از نگارش، اجرا و انتشار آثار کُرال	۱۲۲
ج) تقویت توانایی های گروه های کُر	۱۲۳
د) شکل گیری انجمن کُرال ایران	۱۲۵
ه) آشناساختن عامه مردم با موسیقی کُرال	۱۲۵
و) حمایت از فعالیت سرود دانش آموزی در مدارس	۱۲۷
■ فصل چهارم مصاحبه با آهنگسازان، رهبران کُر و پژوهشگران	
مقدمه	۱۳۱
محمدرضا آزاده فر	۱۳۴

۱۳۶		هومان اسعدی
۱۴۰		امیر اسلامی
۱۴۲		اتابک الیاسی
۱۴۵		رازمیک اوحانیان
۱۵۰		امیر آهنگ
۱۵۹		آربی بابومیان
۱۶۰		احمد پژمان
۱۶۴		محمد رضا تقضلی
۱۶۶		لوریس چکنوریان
۱۶۹		حمید رضا دیبازر
۱۷۲		وارتان ساهاکیان
۱۷۳		محمد سریر
۱۷۶		محمد سعید شریفیان
۱۸۱		علیرضا شفق نژاد
۱۸۲		میلاد عمرانلو
۱۸۷		ساسان فاطمی
۱۸۸		شاهین فرمت
۱۹۱		مهدی قاسمی
۱۹۵		شریف لطفی
۱۹۷		سید علیرضا میرعلی نقی
۲۰۳		امین هنرمند
۲۰۷		جمع بندی و سخن پایانی
۲۱۱		منابع
۲۱۵		منابع لاتین
۲۱۶		مصاحبه ها
۲۱۷		نمایه اشخاص
۲۲۲		نمایه موضوعی

فهرست نمودارها^۱

- ۱- پراکندگی حوزه‌های تخصصی جامعه آماری پرسش‌نامه موسیقی کُرال ایران ۱۷
- ۲- گزاره «سطح توانایی‌های فنی گروه‌های کُر ایرانی، انگیزه کافی برای آهنگسازان جهت خلق آثار کُرال ایجاد نکرده است.» ۸۸
- ۳- گزاره «محدودیت‌های عروضی در پیوند شعر و موسیقی آوازی بر عدم تمایل برای آفرینش آثار کُرال فارسی افزوده است.» ۹۰
- ۴- گزاره «شعر نو نسبت به شعر کهن فارسی قابلیت بیشتری برای آهنگسازی کُرال دارد.» ۹۱
- ۵- گزاره «تنظیم آوازهای محلی ایرانی بدون تعدیل ریز پرده‌ها امکان‌پذیر است.» ۹۴
- ۶- گزاره «تعدیل فواصل ریز پرده آوازهای محلی ایرانی برای هموار ساختن امکان تنظیم آنها برای کُر امری مطلوب است.» ۹۵
- ۷- گزاره «گسترش موسیقی کُرال به رشد شنوایی و ارتقاء سلیقه موسیقایی جامعه ایرانی می‌انجامد.» ۱۰۷
- ۸- گزاره «رشد و ارتقاء موسیقی کُرال ایرانی می‌تواند نقش مهمی در اعتلای موسیقی ایران داشته باشد.» ۱۰۷
- ۹- گزاره «اختلاف نظر جامعه موسیقی ایران در مواجهه با فرهنگ موسیقی غرب مانع گسترش موسیقی کُرال در ایران شده است.» ۱۱۱
- ۱۰- گزاره «در جوامع سنتی ظرفیت برای فعالیت‌های گروهی هنری وجود ندارد و این‌گونه فعالیت‌ها مختص جوامع مدرن است.» ۱۱۴
- ۱۱- گزاره «آثار کُرال مذهبی غربی به دلیل عدم ارتباط با فرهنگ ایرانی توسط مخاطبان ایرانی مورد پذیرش واقع نشده‌اند.» ۱۱۵
- ۱۲- گزاره «مسئله زبان، مانع ارتباط مخاطبان ایرانی با موسیقی کُرال غربی نیست.» ۱۱۶
- ۱۳- گزاره «تفاوت زیبایی‌شناسی آواز کلاسیک و ایرانی مانع پیشرفت موسیقی کُرال در ایران شده است.» ۱۱۷
- ۱۴- گزاره «ویژگی‌های سولیستی آواز ایرانی موجب عدم استفاده از آن در آهنگسازی کُرال ایرانی شده است.» ۱۱۸

۱. نمودارهای ردیف ۲ تا ۲۲ شامل پاسخ‌های جامعه آماری به گزاره‌های پرسش‌نامه موسیقی کُرال ایران است.

موسیقی کُرال ایران تا انقلاب اسلامی

■ مقدمه

موسیقی کُرال، همانند بسیاری از گونه‌های دیگر موسیقی کلاسیک، پیشینه کوتاهی در تاریخ موسیقی ایران دارد. اولین گزارش اجرای یک اثر کُرال به زبان فارسی به دهه ۱۳۱۰ شمسی برمی‌گردد؛ نخستین بار در سیزدهم مهر ماه ۱۳۱۳ یک گروه کُر به رهبری نیکل گالاندریان در اجرای «سه داستان شاهنامه» ساخته مین‌باشیان، با ارکستر سمفونیک بلدی به رهبری مین‌باشیان همراهی کرده است (راهگانی، ۱۳۷۷، ۴۶۵). البته تا پیش از این زمان، اجرای موسیقی کُرال در کلیساهای ایران و انجمن‌های فرهنگی ارامنه رواج داشته، اما این گونه موسیقی مذهبی و قومی در پس زمینه آیین‌های نیایشی و سنت‌های قومی قابل بررسی است و به جریان نظام‌مندی که به شکل‌گیری موسیقی کُرال ایرانی منجر شده، تعلق ندارد.

پیشینه موسیقی کُرال ایران کوتاه‌تر از سابقه ورود موسیقی غربی به ایران در اواخر دوره قاجار است و از دلایل مهم آن، سلیقه شنیداری ایرانیان و تمرکز بر «کارگان‌های نوع‌نمون ارکسترهای نظامی» در دوره مذکور است (فاطمی، ۱۳۹۳، ۱۰). از این رو، شکل‌گیری گروه‌های کُر و اجرای آثار کُرال به زبان فارسی در پس زمینه ورود موسیقی غربی به ایران و رویکردهای گوناگون موسیقی‌دانان ایرانی نسبت به آموزش آن قابل مطالعه است. در اینجا به طور خلاصه اشاره می‌شود که در سال ۱۲۳۵ شمسی دو کارشناس موسیقی نظام به نام‌های بوسکه و رویون فرانسوی به ایران آمده و دسته موزیک نظامی را بنیاد نهادند.

در ۱۲۴۸ شمسی آلفرد ژان باتیست لومر فرانسوی به عنوان رئیس موزیک شاهنشاه ایران به استخدام دولت ایران درآمد و در ۱۲۴۹ شمسی با موافقت رضا شاه، شعبه موزیک نظام را در دارالفنون تأسیس کرد. «شعبه موزیک نظام در ایران تأثیر بسیاری گذاشت. دانشجویان جوان دارالفنون [...] با اصول اولیه موسیقی غربی آشنا شده و این تأثیر پذیری در موسیقی آینده ایران نقش اساسی داشت. در حقیقت آشنایی موسیقی دانان ایرانی با موسیقی غرب از طریق موسیقی نظام بود» (آریان پور، ۱۳۹۳، ۳۶). نخستین مدرسه مستقل موسیقی با جدایی کلاس موزیک از دارالفنون در سال ۱۲۹۷ شمسی زیر نظر وزارت معارف تأسیس شد. ویژگی خاص این مدرسه، حضور شاگردان غیرنظامی برای فراگیری موسیقی کلاسیک بود.

■ آواز جمعی در مدرسه عالی موسیقی

در سال ۱۳۰۲ علی نقی وزیری مدرسه عالی موسیقی را در تهران برپا کرد که نوعی مدرسه خصوصی بود و زمینه های آموزشی آن عبارت بودند از: نوازندگی تار، ویولن، پیانو، کلاس های آواز، آواز جمعی، ارکستر، هارمونی، تئوری موسیقی، دیکته موسیقی و سرود. آگاهی پذیرش داوطلبان تحصیل در این مدرسه، از شرایط اجتماعی و محدودیت های آن دوره، به ویژه در زمینه آموزش موسیقی به بانوان، حکایت می کند؛ آنان که خود به عنوان دو بخش آوازی (سوپرانو و آلتو) بایستی در ساختار گروه کُر چهارصدایی مختلط ایفای نقش می کردند. در این آگاهی نوشته شده است: «کلاس های زنانه این مدرسه [عالی موسیقی] منحصر به اروپایی ها و ارامنه و اسرائیلی ها خواهد بود. اوقات کلاس او به کلی از کلاس های مردانه، مختلف و مجزا خواهد بود» (همان، ۴۵). این موضوع، در جای خود، به نوعی بر عدم آمادگی جامعه مذهبی ایران، در اوایل سده چهاردهم شمسی برای به رسمیت شناختن فعالیت بانوان در زمینه فراگیری موسیقی دلالت دارد. البته تأثیر این امر بر اجراهای تکنوازی کمتر از فعالیت موسیقایی گروهی نظیر گروه های کُر و هم نوازی می توانست باشد. با این همه، و با وجود کلاس های آواز و آواز جمعی، اما گزارشی مبنی بر شکل گیری گروه کُر در مدرسه عالی موسیقی و یا اجراهای صحنه ای آن گروه در دست نیست.

پژوهش حاضر تاریخچه موسیقی کُرال ایران را ترسیم کرده و مسائل، چالش‌ها، موانع، ضرورت‌ها و راه‌های گسترش آن را بررسی کرده است. محدودیت منابع مکتوب باعث بهره‌گیری از روش میدانی شده و برای انجام تحلیل‌های دقیق‌تر، مصاحبه‌هایی با بیست و دو نفر از آهنگسازان، رهبران کُر و پژوهشگران ایرانی پیرامون موسیقی کُرال صورت پذیرفته است و به جهت اهمیت دیدگاه‌های ایشان، متن کامل مصاحبه‌ها نیز در فصل آخر کتاب منتشر شده است.

کتاب «موسیقی کُرال ایران» برای رهبران و خوانندگان گروه‌های کُر، به ویژه در جهت گزینش و تفسیر قطعات کُرال مفید است، برای آهنگسازان سودمند است، به عنوان منبع درس آواز جمعی (گروهی) هنرستان موسیقی و مراکز دانشگاهی قابل استفاده است، برای علاقه‌مندان موسیقی معاصر ایران خواندنی است.

انتشارات کتاب آبان منتشر کرده است:

- آواز خوانی، دانش صداسازی و خواندن / هوگو پینکسترپور
- تکنیک آواز، روش تمرین و آموزش خوانندگی / لارا برانینگ
- گفتمان‌های فرهنگی و جریان‌های هنری ایران / محمدرضا مریدی

